

Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Η δράση του Πολεμικού Ναυτικού

*Ξενοφώντας Μαυρογιάννη
Αντιναυάρχου Π.Ν. (εα)*

Τρεις είναι οι μεγαλύτερες, καθολικού χαρακτήρα, εξάρσεις του νεοελληνικού έθνους. Το 1821, το 1912 και το 1940. Η πρώτη, παρά τα ενάντια πολιτικοστρατιωτικά δεδομένα, δημιούργησε τις προϋποθέσεις εκείνες που έπεισαν τη Διεθνή Κοινότητα ότι έπρεπε να δημιουργηθεί ένα νέο ελληνικό κράτος στην εσχατιά της Βαλκανικής. Η δεύτερη, με την Ελλάδα ισχυρότερη και καλύτερα προετοιμασμένη, οδήγησε στην απελευθέρωση της αλύτρωτης Μακεδονίας, Ηπείρου και των νήσων του Βορείου Αιγαίου. Τέλος η τρίτη, αντιμετώπισε και απώθησε τον εισβολέα κάνοντας πράξη το «ΟΧΙ» που από το 1939 είχε αποφασίσει, ήδη, μέσα του ο αντισυμβατικός, απόμακρος, ρεαλιστής Μεταξάς.

*Ο торπιλισμός της Έλλησ από το ιταλικό υποβρύχιο «Delfino»
Η Κυβέρνηση Μεταξά δεν ανακοίνωσε, αν και ήξερε, την εθνικότητα του υποβρυχίου*

Μισός και πλέον αιώνας έχει περάσει από το '40 που έφερε το όνομα της Ελλάδος στα χείλη ολόκληρης της ανθρωπότητας και χώρισε, για τους Έλληνες, τον ιστορικό χρόνο σε δύο μέρη: το χρόνο πριν από την 28^η Οκτωβρίου 1940 και αυτόν μετά.

Η μικρή Ελλάδα χωρίς να διαπραγματευθεί με κανένα, χωρίς να διερωτηθεί για την έκβαση, πιστή στο χρέος που υπαγόρευαν με τη μυστική φωνή τους από τα έγκατα της βασιανισμένης γης, οι μυριάδες των Ελλήνων που είχαν πέσει κατά τις μεγάλες στιγμές της ιστορίας της, ρίχθηκε περήφανε και αποφασιστική στη φοβερή δίνη, αν και γνώριζε ότι ο αντίπαλος ήταν ισχυρότερος και πως οι Μήδοι θα διαβούνε.

Ελληνο-Ιταλικός πόλεμος

Το καλοκαίρι του 1940, όταν η Ελλάδα αντιμετώπιζε τις κλιμακούμενες ιταλικές προκλήσεις και προσπαθούσε να μείνει ουδέτερα στη γενικότερη ευρωπαϊκή ρήξη, η ναζιστική Γερμανία προχωρούσε ακάθεκτη έχοντας καταλάβει, χωρίς ουσιαστική αντίσταση, σχεδόν ολόκληρη την Ευρώπη.

Ο Μουσολίνι, φοβούμενος ότι ο σύμμαχός του Χίτλερ θα κυριαρχούσε σε όλη την Ευρώπη και για την Ιταλία δεν θα έμενε τίποτα στη μοιρασιά της νέας τάξης, αποφάσισε να επιτεθεί κατά της Ελλάδος.

Σταθμίζοντας το γεγονός ότι η Αγγλία πολεμούσε μόνη της κατά του Άξονα και δεν θα μπορούσε να βοηθήσει την Ελλάδα, κρυφά από τον Χίτλερ, πήρε τη μεγάλη απόφαση.

Ξημερώματα της 28^{ης} Οκτωβρίου 1940 οι ιταλικές δυνάμεις επιτίθενται στα τμήματα προκαλύψεως της ελληνο-αλβανικής μεθορίου. Ο κίνδυνος τρομακτικός και ο θάνατος να παραμονεύει παντού. Ο λαός όμως αυτός των μελλοθανάτων, ο ελληνικός λαός, πανηγυρίζει στους δρόμους εκδηλώνοντας την απόφασή του για την υπέρτατη θυσία.

Όσο και αν η πάλη για την άμυνα της χώρας προοιωνιζόταν σκληρή και άνιση, η είδηση της κήρυξης του πολέμου το φθινοπωρινό εκείνο πρωινό, φλόγισε τις ψυχές των Ελλήνων και παρέσυρε σύσσωμο το Έθνος στην εκπλήρωση του υπέρτατου χρέους.

Απολύτως συντριπτική ήταν η ιταλική υπεροχή στη θάλασσα. Αναφέρω τέσσερις, μόνο, χαρακτηριστικούς αριθμούς. Ο Ιταλικός Στόλος διέθετε 291 πλοία διαφόρων τύπων έναντι 35 του Ελληνικού, τα οποία σε εκτόπισμα μεταφράζονταν 658.398 τόνοι ο Ιταλικός έναντι 14.602 τ., ο Ελληνικός. Δεν υπάρχει, νομίζω, άλλο παράδειγμα τόσης συντριπτικής ανισότητας μεταξύ αντιπάλων στόλων.

Η κυρία αποστολή του Πολεμικού Ναυτικού διαγραφόταν σαφής και αποκλειστική: η προστασία των θαλασσιών στρατιωτικών μεταφορών συγκεντρώσεως. Η ταχεία και ασφαλής πραγματοποίησή τους αποτελούσε την απαραίτητη προϋπόθεση για την εφαρμογή του Γενικού Σχεδίου.

Το δυσχερές αυτό έργο το Πολεμικό Ναυτικό έφερε εις πέρας με απόλυτη επιτυχία παρά τις πολύ μεγάλες δυσκολίες που παρεμβάλλονταν, παρά την εχθρική απειλή από αεροσκάφη και υποβρύχια και παρά τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες. Η απόλυτη αυτή επιτυχία οφειλόταν στην τέλεια οργάνωση, την ακαταπόνητη δραστηριότητα του Πολεμικού και Εμπορικού μας Ναυτικού, την εμπειρία, την τόλμη, το μόχθο, τον υπέρμετρο μόχθο, των Ελλήνων ναυτικών.

Χωρίς τη ραγδαία και αδιατάρακτη μεταφορά των μονάδων μας και των εφοδίων από τους θαλασσινούς δρόμους, ο εχθρός θα προλάβαινε να εισχωρήσει στα εδάφη μας, να ματαιώσει την επιστράτευση και να καταλάβει σε λίγες μέρες τη χώρα.

Και δεν ήταν μόνο οι στρατιωτικές μεταφορές που απαιτούσαν την προστασία των πολεμικών μας πλοίων. Ήταν και οι θαλάσσιες μεταφορές εφοδιασμού της μαχόμενης χώρας σε τρόφιμα και καύσιμα, καθώς και οι συνοδείες νηοπομπών από Αίγυπτο προς Ελλάδα και αντίθετα.

Παρά το βαρύ αυτό έργο, το Πολεμικό Ναυτικό δεν δίστασε να εκτελέσει τρεις νυχτερινές επιδρομές με αντιτορπιλικά στην Αδριατική. Αποστολή που περιέκλειε πολύ μεγάλους κινδύνους, λόγω της συντριπτικής ναυτικής υπεροχής του εχθρού. Στις δύο πρώτες δεν έγινε καμία συνάντηση με τον εχθρό, στην τρίτη ο Αρχηγός του Στόλου, υποναύαρχος Καββαδίας, δεν αρκέστηκε στην επισκόπηση του στενού του Οτράντο, αλλά βομβάρδισε τον όρμο της Αυλώνας κάτω από βροχή και μεγάλη θαλασσοταραχή.

Ιδιαίτερη όμως θέση τιμής οφείλεται και στη δράση των 6 υποβρυχίων - «Κατσώνης», «Παπανικολής», τα παλαιότερα και λίγο νεώτερα τα «Πρωτεύς», Γλαύκος», «Τρίτων», «Νηρεύς» - υποβρύχια γερασμένα, με συχνές ανωμαλίες, αλλά ακούραστα. Οι αντιξοότητες αυτές ξεπερνιόνταν χάρις στην αδάμαστη εμμονή και την εμπειρία των κυβερνητών και των πληρωμάτων τους.

Ο «Παπανικολής» με κυβερνήτη τον πλωτάρχη Ιατρίδη βυθίζει (24 Δεκ. 1940) στο στενό του Οτράντο το οπλιταγωγό «Firenze» (3.952 τον.), κατόρθωμα που συγκλόνισε από χαρά το Πανελλήνιο και αναπτέρωσε το ηθικό του προσωπικού των υποβρυχίων.

Ακολουθεί ο «Κατσώνης» με τον υποπλοίαρχο Σπανίδη που σε επιθετική περιπολία έξω από τις Αλβανικές ακτές βυθίζει (31 Δεκ. 1940) με το πυροβόλο το βοηθητικό του Ιταλικού Στόλου «Quinto» (531 τον.).

Το πλήρωμα του υποβρυχίου ΚΑΤΣΩΝΗΣ. Στο μέσον ο ηρωικός Κυβερνήτης Βας. Λάσκος

Και οι επιτυχίες συνεχίζονται με τη βύθιση (23 Μαρτίου 1941) από τον «Τρίτωνα» (κυβερνήτης πλωτάρχης Γ. Ζέππος) του επιβατικού «Carnia» (5.451 τον.).

Ο πόλεμος όμως δυστυχώς, θέλει και θυσίες. Τα κατορθώματα τού «Παπανικολή» και του «Κατσώνη» σκίασε η απώλεια του «Πρωτέα» με κυβερνήτη τον πλωτάρχη Χατζηκωνσταντή, αφού προηγουμένως επέτυχε να βυθίσει το οπλιταγωγό «Sardegna» (11.452 τον.). Το υποβρύχιο βυθίστηκε άτακτο μετά από καταδίωξη από το τορπιλοβόλο «Antares» το οποίο, βλέποντας ξαφνικά την πλήρη του «Πρωτέα» να βγαίνει από τη θάλασσα μετά την εκτόξευση τριών τορπιλών, το εμβόλισε. Απωλέσθηκαν 48 άνδρες.

Ακάματη συνεχίστηκε η δράση των ελληνικών υποβρυχίων ως το τέλος του Ελληνοϊταλικού πολέμου κάτω από αντίξοες καιρικές συνθήκες, με τον κίνδυνο να παραμονεύει σε κάθε βήμα και αλλεπάλληλες ζημιές του γερασμένου υλικού τους.

Η Γερμανία επιτίθεται **Αποδημία του Στόλου**

6 Απριλίου 1941. Η Γερμανία του Αδόλφου Χίτλερ, η ισχυρότερη πολεμική μηχανή που είχε γνωρίσει ποτέ ο κόσμος επιτίθεται σαρωτικά κατά της Ελλάδος, τη μόνη χώρα που βρισκόταν τότε αντιμέτωπη με δύο αυτοκρατορίες. Ο Χίτλερ ήθελε να βοηθήσει τον υπερφίαλο συνεταιίρο του που αντιμετώπιζε προβλήματα. Από τις 20 Νοεμβρίου 1940 ο Χίτλερ τον είχε προειδοποιήσει με επιστολή: «Δεν τολμώ να σκεφθώ τις συνέπειες των γεγονότων της Ελλάδος...»

Ο Ιωάννης Μεταξάς είχε πεθάνει ξαφνικά τον Ιανουάριο του 1941 και ο αντικαταστάτης του, ο Αλέξανδρος Κορυζής, στις 05:30 της 6^{ης} Απριλίου ελάμβανε από τον Γερμανό πρέσβη στην Αθήνα το τελεσίγραφο. Οι Γερμανοί ισχυρίζοντο ότι η Ελλάς είχε παραβιάσει την ουδετερότητά της στον πόλεμο που διεξήγαν κατά της Αγγλίας. Η απάντηση του Κορυζή, ήταν: «Πολεμούμεν». Οι πρώτες γερμανικές επιθέσεις από τις δυνάμεις της 12^{ης} Στρατιάς είχαν ξεκινήσει από τις 05:15.

Το ίδιο βράδυ γερμανικά αεροπλάνα βομβαρδίζουν τον Πειραιά, βυθίζουν 10 ατμόπλοια, προκαλούν τρομακτικές καταστροφές και ποντίζουν μαγνητικές νάρκες. Μέχρι τις 25 Απριλίου που ο Στόλος αποδήμησε στη Μέση Ανατολή, εξακολουθούν επίμονες και εφιαλτικές οι γερμανικές αεροπορικές επιθέσεις και η πόντιση ναρκών στην περιοχή του Πειραιά, του Κερατσινίου, του κόλπου της Ελευσίνας όπου βρισκόταν το ορμητήριο του Στόλου και στους γύρω ορμίσκους του Σαρωνικού, όπου τα πλοία είχαν διασπαρεί. Βαριές υπήρξαν οι απώλειες σε πλοία του Ναυτικού και αεροσκάφη Ν. Συνεργασίας. Συνολικά απωλέσθηκαν 19 πλοία και 10 αεροσκάφη.

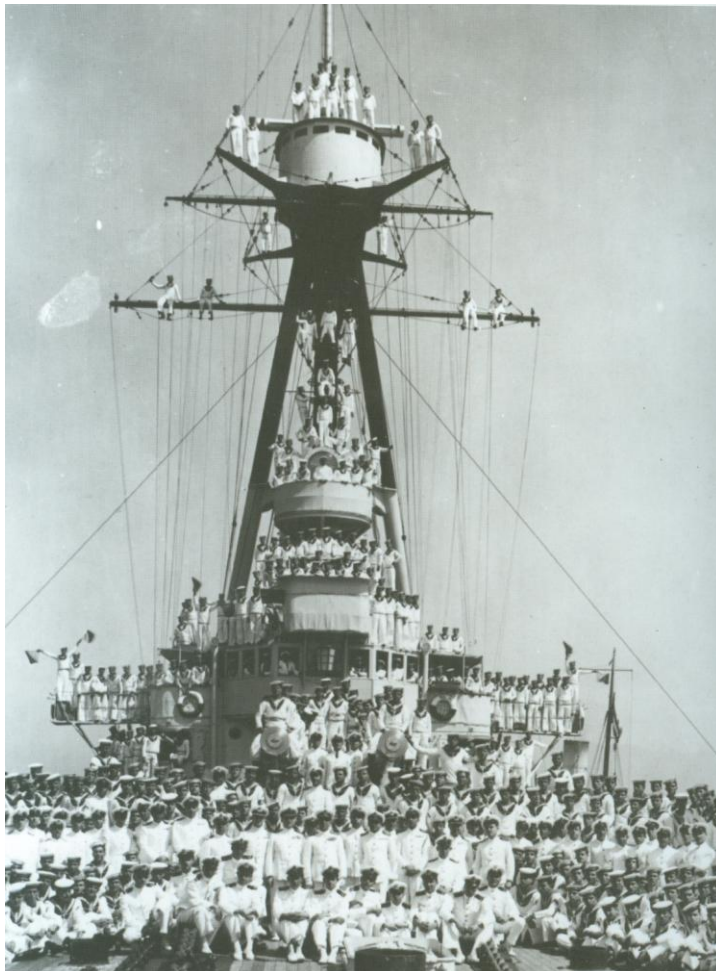
Μέσα σ' αυτή τη συμφορά και ενώ οι γερμανικές δυνάμεις προελαύνουν ακάθεκτες για να καταλάβουν τη μαρτυρική Χώρα, τα πλοία του Στόλου που σώθηκαν, παίρνουν το δρόμο της ξενιτειάς, ξένα σε ξένους τόπους για να συνεχίσουν από εκεί τον τιμημένο αγώνα για την τελική νίκη. Η απόγνωση, η ιδέα της υποταγής, η σκέψη για τους δικούς τους, ήταν έννοιες άγνωστες για τα πληρώματα του Στόλου.

Στην Αλεξάνδρεια φθάνουν οι Έλληνες ναύτες με την τιμημένη ναυαρχίδα τους, τον «Αβέρωφ», 6 αντιτορπιλικά (Βασ. Όλγα, Σπέτσες, Κουντουριώτης, Αετός, Ιέραξ, Πάνθηρ), 3 τορπιλοβόλα (Ασπής, Νίκη, Σφενδόνη), 5 υποβρύχια (Νηρέυς, Τρίτων, Γλαύκος, Κατσώνης Παπανικολής) και το πλωτό συνεργείο «Ήφαιστος». Συνολικά 16 πλοία.

Ο απόδημος Ελληνικός Στόλος τίθεται υπό την επιχειρησιακή διοίκηση του Βρετανού Ναυάρχου Αρχηγού του Στόλου της Μεσογείου, ο οποίος διατάζει την άμεση και διαδοχική εκτέλεση επισκευών των κουρασμένων από την πολεμική προσπάθεια και γερασμένων (τα περισσότερα) πλοίων στα μακρινά συνεργεία της Βομβάης και της Καλκούτας των Ινδιών. Είναι τα πρώτα ελληνικά πολεμικά, που θα επιχειρήσουν στον Ινδικό Ωκεανό μετά από 2.300 χρόνια, όπως είχαν κάνει τα πλοία του Νεάρχου, ναυάρχου του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Επιχειρήσεις πλοίων σε Μεσόγειο, Ατλαντικό, Ινδικό

Οι συνοδείες που παρέχουν τα αντιτορπιλικά μας στο πολεμικό θέατρο της Μεσογείου - από τις πλέον επικίνδυνες περιοχές του πολέμου - και η αξιέπαινη δημιουργία ενός στολίσκου ελληνικών ναρκαλιευτικών, βοηθούν σημαντικά το Βρετανικό Στόλο της Μεσογείου σε μία περίοδο μάλιστα μεγάλων απωλειών. Έτσι επέτρεψαν σε ισάριθμα και μεγαλύτερα βρετανικά πολεμικά να χρησιμοποιηθούν σε άλλους τομείς. Ακόμα και ο «Αβέρωφ», παρά την ηλικία του, χρησιμοποιείται για συνοδεία νηοπομπών στον Ινδικό, αντικαθιστώντας άλλο βρετανικό καταδρομικό.

Το πλήρωμα του ΑΒΕΡΩΦ σε εντυπωσιακή αναμνηστική φωτογραφία

Έντονη είναι και η δραστηριότητα, αλλά και οι συναφείς θυσίες των υποβρυχίων μας. Ο «Γλαύκος», «Παπανικολής», «Τρίτων» και «Νηρέυς» καθ' όλο το 1941 εκτελούν επιθετικές περιπολίες στο Αιγαίο και νότια της Κρήτης. Ο «Γλαύκος» με κυβερνήτη τον πλωτάρχη Β. Αρσλάνογλου στις 10 Νοεμβρίου 1941 βυθίζει έμπορτο εμπορικό 3.000 τόν. Αυτή θα είναι και η τελευταία του επιτυχία. Στις 27 Φεβρουαρίου 1942 κατά τη διάρκεια αεροπορικού βομβαρδισμού στο λιμάνι της Μάλτας όπου βρισκόταν για επισκευή, φονεύεται ο κυβερνήτης και ο ανθυποπλοίαρχος Κωστάκος και μετά δίμηνο σε άλλη αεροπορική επιδρομή, βυθίζεται το υποβρύχιο.

Δυστυχώς και άλλη θυσία ακολουθεί. Στις 16 Νοεμβρίου 1942 ο «Τρίτων» με κυβερνήτη τον υποπλοίαρχο Έπαμ. Κοντογιάννη βυθίζεται από το γερμανικό περιπολικό UJ-2102 μετά από ηρωικό αγώνα στην περιοχή του Καφηρέα. Απωλέστηκαν 19 άνδρες, 30 αιχμαλωτίστηκαν μεταξύ των οποίων και ο κυβερνήτης και 2 διέφυγαν κολυμπώντας.

Κατά το Δεκέμβριο του 1941 και στη συνέχεια κατά τους πρώτους μήνες του 1942 πυκνώθηκαν αρκετά οι κάθοδοι αξιωματικών του Ναυτικού από την Ελλάδα στη Μέση Ανατολή, παρά τις δυσκολίες διαφυγής.

Η δράση των πολεμικών μας πλοίων και η εκτίμηση του προσφερθέντος έργου από τις βρετανικές αρχές δίνει το δικαίωμα στην ελληνική ναυτική ηγεσία να ζητήσει από τους Βρετανούς την ενίσχυση του Ελληνικού Στόλου. Ευμενώς δέχεται ο ναύαρχος Κάνινγκαμ την αίτηση του Υπουργού των Ναυτικών και του Αρχηγού του Στόλου ναύαρχου Καββαδία, λέγοντας: «Κάθε αύξηση του Στόλου σας είναι δική μου ενίσχυση γιατί χρησιμοποιείτε καλά τα πλοία σας». Αποτέλεσμα ήταν η παραχώρηση δύο αντιτορπιλικών τύπου HUNT που η ναυπήγησή τους τελείωνε στην Αγγλία, στα οποία δόθηκαν τα ονόματα «Πίνδος» και «Αδριας». Λίγο αργότερα παραχωρούνται διαδοχικά στο Ελληνικό Ναυτικό 6 ακόμα αντιτορπιλικά, 2 υποβρύχια, 4 κορβέτες, 12 ναρκαλιευτικά και 4 αρματαγωγά. Έτσι ο Ελληνικός Στόλος ανανεώθηκε με αξιόμαχα και καινούργια πλοία, αναπληρώθηκαν οι απώλειες και τα παλαιότερα περιορίστηκαν σε δευτερεύουσες αποστολές.

Το παράδειγμα της Βρετανίας ακολούθησε η Αμερική η οποία παραχώρησε στην Ελλάδα το αντιτορπιλικό «Β. Γεώργιος II». Την ημέρα της παράδοσης ο Πρόεδρος Ρούσβελτ απηύθυνε το ακόλουθο μήνυμα: «Έχουμε πλήρη συναίσθηση του χρέους ευγνωμοσύνης της Υψηλίου προς την Ελλάδα για το έξοχο παράδειγμα αξιοπρέπειας, ειλικρίνειας, αποφασιστικότητας και θάρρους που έδειξε στα Έθνη.....» για να καταλήξει. «Είμαι πεπεισμένος ότι το "Β. Γεώργιος II" θα αποδειχθεί άξιο των ενδόξων παραδόσεων ενός λαού που επί σειρά αιώνων αγάπησε και δάμασε τη θάλασσα».

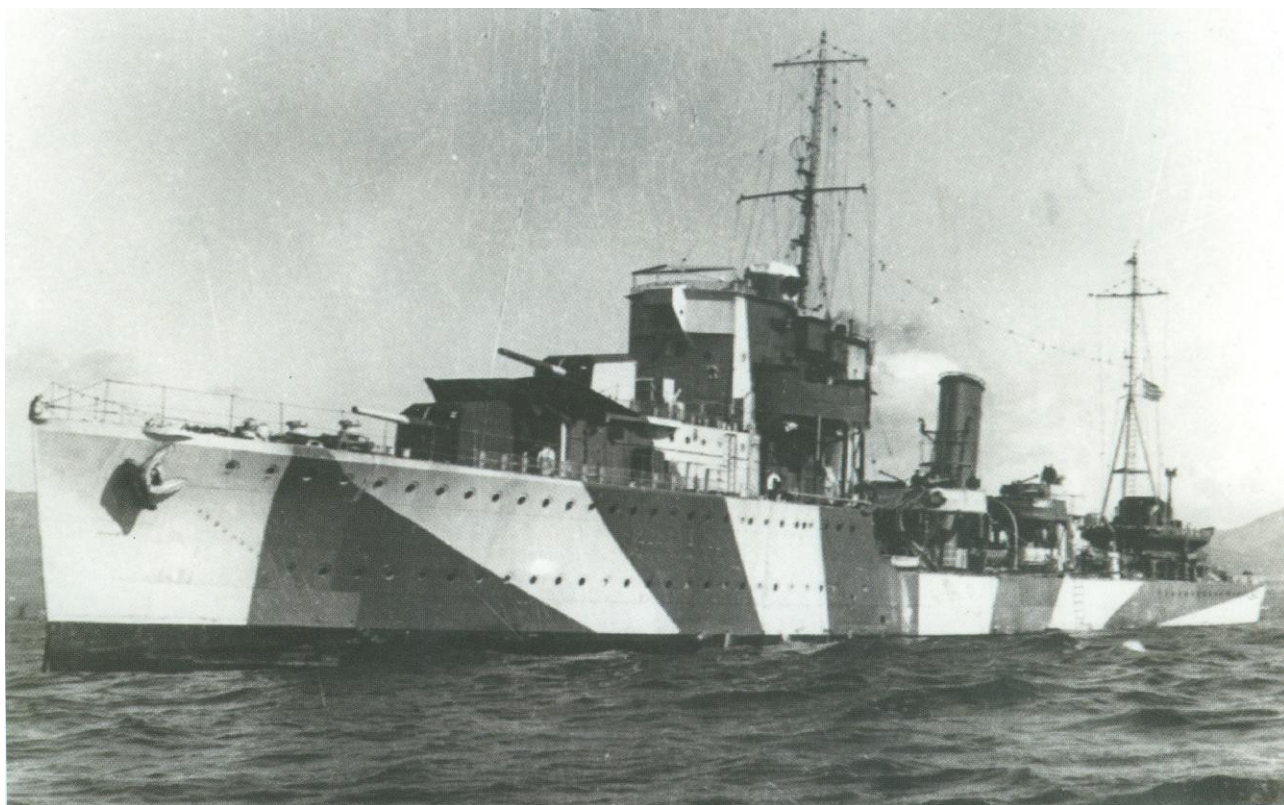
Ασταμάτητη συνεχίζεται η δράση των ελληνικών πλοίων, ιδίως μετά την πρόσκτηση των νέων μονάδων. Οι συνοδείες από τα αντιτορπιλικά και τις κορβέτες φθάνουν μέχρι τον Ινδικό και τον Ατλαντικό. Ακούραστα και τα ελληνικά υποβρύχια εξακολουθούν τις επιθετικές τους περιπολίες.

Και πρώτα ο «Νηρέυς» με τον πλωτάρχη Ράλλη βυθίζει ιστιοφόρα, торπιλίζει ατμόπλοιο νότια της Εύβοιας και βυθίζει στις 29 Σεπτεμβρίου 1942 το ιταλικό οπλιταγωγό «Fiume» (1.500 τόν.) γεμάτο με Ιταλούς στρατιώτες. Ακολουθεί ο «Παπανικολής» με κυβερνήτη

τον αείμνηστο υποπλοίαρχο Ρουσσέν που στις 30 Νοεμβρίου 1942 τορπιλίζει και βυθίζει φορτηγό ατμόπλοιο 8.000 τον. κοντά στη Ρόδο.

Η «Β. Όλγα» στη συνέχεια με κυβερνήτη τον αείμνηστο πλωτάρχη Γ. Μπλέσσα, συμμετέχει στις 15 Δεκεμβρίου 1942 μαζί με το βρετανικό αντιτορπιλικό «Petard» στην καταβύθιση του ιταλικού υποβρυχίου «Uarsiek», για να βυθίσει αργότερα (11 Ιανουαρίου 1943) το ιταλικό πετρελαιοφόρο «Stroboli». Ακολουθεί στη συνέχεια (17 Μαΐου 1943) τρίτο τρόπαιο για το λαμπρό πλοίο με τη νυχτερινή ναυμαχία, μαζί με το βρετανικό αντιτορπιλικό «Jervis», εναντίον ιταλικής νηοπομπής κοντά στο Spartivento κατά την οποία βυθίζονται δύο εμπορικά, ένα αντιτορπιλικό και ένα τορπιλοβόλο του εχθρού.

Το αντιτορπιλικό ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΟΛΓΑ

Ο «Αδρίας» με τον αντιπλοίαρχο Τούμπα προβαίνει σε επανειλημμένες επιθέσεις εναντίον εχθρικών υποβρυχίων και ναυμαχεί αποτελεσματικά εναντίον τριών γερμανικών τορπιλακάτων.

Η «Πίνδος» (κυβερνήτης πλωτάρχης Φοίφας), ο «Κουντουριώτης» (κυβερνήτης πλωτάρχης Ζάρπας), ο «Πάνθηρας» (κυβερνήτης πλωτάρχης Νικητιάδης), οι «Σπέτσες» (κυβερνήτης πλωτάρχης Δαμηλάτης), ο «Θεμιστοκλής» (κυβερνήτης πλωτάρχης Σαρρής) παρέχουν συνοδεία σε νηοπομπές στις επικίνδυνες περιοχές της Κεντρικής και Ανατολικής Μεσογείου και έρχονται κατ' επανάληψη αντιμέτωποι με εχθρικά υποβρύχια και αεροσκάφη.

Το υποβρύχιο «Κατσώνης» με κυβερνήτη τον αείμνηστο αντιπλοίαρχο Β. Λάσκο τορπιλίζει με έξοχη ενέργεια την 1^η Απριλίου 1943 μέσα στο λιμάνι του Γυθείου γερμανική ναρκοθέτιδα με τις φλόγες να καταυγάζουν τη γύρω περιοχή. Ακολουθεί τον ίδιο μήνα η βύθιση δύο ισπανικών φορτηγών 1.500 και 1.000 τόνων.

Στις συνεχείς και επικίνδυνες αποστολές που εκτελούν τα ελληνικά πολεμικά τα οποία την εποχή εκείνη αποτελούν το 1/3 των ελαφρών συμμαχικών μονάδων της Μεσογείου, προστίθεται ακόμη η ενεργή συμμετοχή τους στην κατάληψη της Παντελλάριας και της Λαμπιδούσας, στις επιχειρήσεις της Τύνιδας, στην κατάληψη της Σικελίας στην οποία μάλιστα επιφυλάχθηκε τιμητική αποστολή στο αντιτορπιλικό «Κανάρης» να καταλάβει πρώτο το λιμάνι της Αυγούστας.

8 Σεπτεμβρίου του 1943 η Ιταλία συνθηκολογεί. Με ενθουσιασμό δέχονται το νικητήριο άγγελμα οι Έλληνες ναύτες. Ο ένας εχθρός έχει νικηθεί. Μεταξύ των κυριοτέρων όρων που υπαγορεύουν οι Σύμμαχοι είναι και η παράδοση του Ιταλικού Στόλου. Τιμητική διάκριση δίνεται στα αντιτορπιλικά «Β. Όλγα» και «Αδρίας» που, μαζί με άλλα βρετανικά, θα λάβουν μέρος στην τελετή παράδοσης του Ιταλικού Στόλου. Ήταν μία τιμητική προσφορά των Συμμάχων προς το Ελληνικό Ναυτικό. Κανένα άλλο Ναυτικό, πλην του βρετανικού, δεν συμμετείχε στην παράδοση του Ιταλικού Στόλου. Μαζί θα είναι και ο Αρχηγός Στόλου ναύαρχος Αλεξανδρής επιβαίνοντας σε ναρκαλιευτικό με το συμβολικό όνομα «Καρτερία» και σε άλλο ναρκαλιευτικό ο Βρετανός ναύαρχος Κάνινγκαμ. Η «Β. Όλγα» και ο «Αδρίας» συνοδεύουν τον Ιταλικό Στόλο που έχει επηρμένους μαύρους επισείοντες. Οι αξιωματικοί και τα πληρώματα κατασυγκινημένοι απολαμβάνουν το μεγαλειώδες και μοναδικό αυτό θέαμα και αγκαλιάζουν με το βλέμμα τους όλη τη μακριά γραμμή των Ιταλικών πολεμικών. Είναι εκεί θωρηκτά, καταδρομικά, αντιτορπιλικά. Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα από το ημερολόγιο του αντιπλοίαρχου Τούμπα, κυβερνήτου του «Αδρία»: «Παραπλέω εν σημαυστολισμώ πενηθοφούντα Ιταλικόν Στόλον. Νυν απολύεις τον δούλον σου, Δέσποτα».

Την έντονη αυτή εθνική ικανοποίηση ήρθε, ατυχώς, να σκιάσει το πένθος από το χαμό δύο ενδόξων πλοίων.

Η πρώτη είναι η απώλεια τη 14^η Σεπτεμβρίου 1943 του υποβρυχίου «Κατσώνης» στη Σκιάθο που ανέμενε το μεταγωγικό «Simfra» το οποίο μετέφερε Γερμανούς στρατιώτες από Θεσσαλονίκη στον Πειραιά. Ατυχώς ο «Κατσώνης» αντιμετώπισε το γερμανικό καταδιωκτικό UJ-2101 και μετά από ηρωικό αγώνα, έχασε τη μάχη. Απωλέσθηκαν 32 άνδρες, μεταξύ των οποίων και ο κυβερνήτης, 15 αιχμαλωτίστηκαν και 3 διέφυγαν κολυμπώντας.

Λίγες ημέρες αργότερα, στις 26 Σεπτεμβρίου 1943, το ένδοξο αντιτορπιλικό «Β. Όλγα» αγκυροβολημένο στο λιμάνι της Λέρου μαζί με το βρετανικό αντιτορπιλικό «Intrepid» δέχονται επίθεση από σμήνος γερμανικών Stukas και βυθίζονται. Φονεύεται από ριπή πολυβόλου ο γενναίος κυβερνήτης, αντιπλοίαρχος Μπλέσσας, ο ύπαρχος πλωτάρχης Γρηγορόπουλος και το πλοίο παίρνει μαζί του στο βυθό 4 ακόμη αξιωματικούς, 15 υπαξιωματικούς και 50 άνδρες του πληρώματος. Η «Β. Όλγα» έπειτα από μία ηρωική και έντονη δράση που είχε καταυγάσει τη Μεσόγειο με τους άθλους της, τερμάτισε την ημέρα αυτή τη δοξασμένη ζωή της, με την υπέρτατη θυσία.

Ένα μήνα μετά (22 Οκτωβρίου 1943) ο «Αδρίας» επιχειρώντας στα Δωδεκάνησα προσκρούει σε νάρκη και αποκόπτεται ολόκληρη η πλώρη του. Ο κυβερνήτης του σε υψηλή εκδήλωση προσήλωσης προς το πλοίο του, με μύριες δυσκολίες, το προσαράσσει στην απέναντι Μικρασιατική ακτή, στον όρμο Γκιουμουσλούκ. Εκεί κατορθώνουν να το στεγανοποιήσουν και με κομμένη την πλώρη το οδηγεί στην Αλεξάνδρεια, 730 μίλια μακριά,

μέσω εχθρικών υδάτων, όπου καταπλέει στις 6 Δεκεμβρίου 1943, ανήμερα του Αγίου Νικολάου, όπου γίνεται με ζητωκραυγές δεκτός απ' όλο το συμμαχικό στόλο.

Συνεχείς και επίμονες εξακολουθούν οι συνοδείες και περιπολίες των ελληνικών πολεμικών και κατά το 1944 όχι μόνο στη Μεσόγειο, αλλά και στο Β. Ατλαντικό με τις κορβέτες «Κριεζής» και «Τομπάζης» στη σκληρή μάχη με τα γερμανικά υποβρύχια. Αλλά και στην απόβαση του Άντζιο αξιόλογη είναι η συμμετοχή των ελληνικών πολεμικών και αρματαγωγών. Οι κορβέτες «Κριεζής» με τον πλωτάρχη Κιοσσέ και «Τομπάζης» με τον πλωτάρχη Παναγιωτόπουλο μετέχουν στην απόβαση της Νορμανδίας, ενώ η «Πίνδος» με τον πλωτάρχη Φοίφα και η «Κρήτη» με τον πλωτάρχη Ιάσ. Θεοφανίδη και τρία αρματαγωγά (Σάμος, Λήμνος, Χίος) στην απόβαση της Νοτίου Γαλλίας. Λαμπρή επιτυχία είναι και η βύθιση (9 Αυγούστου 1944) από τον «Πιπίνο» με τον Λούνδρα του υπό γερμανική σημαία ιταλικού αντιτορπιλικού «Calafatini» στο Καρλόβασι της Σάμου.

Επιχείρηση «Μάννα». Επαναπατρισμός του Στόλου

Βρισκόμαστε, πλέον, στα τέλη Σεπτεμβρίου με αρχές Οκτωβρίου του 1944. Ο πόλεμος οδηγείται προς το τέλος του με την πλάστιγγα να κλίνει υπέρ των Συμμάχων. Τα γερμανικά στρατεύματα αποχωρούν από την Ελλάδα. Στις 13 Οκτωβρίου ο θρυλικός «Αβέρωφ» αποπλέει από την Αλεξάνδρεια στο πλαίσιο της επιχείρησης με το συμβολικό όνομα «Μάννα» της επιστροφής στην πατρίδα του απόδημου Ελληνικού Στόλου. Στις 17 Οκτωβρίου 1944 επικεφαλής του κυρίου μέρους του στόλου μεταφέρων τον Πρωθυπουργό Γ. Παπανδρέου και την κυβέρνησή του που την προηγούμενη είχε επιβιβασθεί από τον Πόρο καταπλέει μετά απουσία τριάμισι ετών, στο Φάληρο. Κυβερνήτης είναι, κατ' ευτυχή σύμπτωση, ο αντιπλοίαρχος Θεόδωρος Κουντουριώτης, γιός του ένδοξου νικητού των ναυμαχιών της Έλλης και της Λήμνου. Ήταν ένα γαλήνιο απόγευμα με την Ακρόπολη, τον Υμηττό, την Αθήνα να πλέουν σε ατμόσφαιρα ελευθερίας που έφερναν τα επαναπατριζόμενα ελληνικά πλοία. Την επομένη ο πρωθυπουργός, ακολουθούμενος από την Κυβέρνηση, κατευθύνεται στην Ακρόπολη και υψώνει την ελληνική σημαία, επισφράγισμα δικαίωσης της Ιστορίας.

Όπως όμως όλες οι μεγάλες ιστορικές ενέργειες είχε και ο δοξασμένος τούτος αγώνας του Ναυτικού μας, εκτός από τα φώτα, και τις σκιές του. Στις δεύτερες συγκαταλέγεται το αντεθνικό κίνημα της Μέσης Ανατολής - όπως αναφέρει ο ναύαρχος Φωκάς - τον Απρίλιο του 1944, το οποίο κατεστάλη από τα αγήματα εμβολής, δυστυχώς με θύματα.

Το στιλέτο. Ξυλογραφία Α. Τάσσιου

Επίλογος

Οι άνδρες του Πολεμικού Ναυτικού με μία θέληση αδάμαστη και με μία ζωνρή επιθυμία να δουν την αγαπημένη τους πατρίδα και πάλι ελεύθερη, πολέμησαν στη Μεσόγειο, τον Ατλαντικό, τον Ινδικό ωκεανό, μαζί με τους συμμάχους τους.

Επί 1.500 ημέρες βρίσκονταν νυχθημερόν στις γέφυρες, τα πυροβόλα, τους τορπιλοσωλήνες, τις μηχανές και τις άλλες επιστασίες των καραβιών τους, αντιμετωπίζοντας με θάρρος το ελοχεύον υποβρύχιο, τη δολοφονική νάρκη ή το εμφανιζόμενο ξαφνικά από τα σύννεφα εχθρικό αεροπλάνο. Και όταν τα πλοία τους γίνονταν παρανάλωμα του πυρός, αυτοί παρέμεναν απτόητοι στο καθήκον. Ούτε ο κίνδυνος, ούτε η κούραση, ούτε η αϋπνία κατά τις ατέλειωτες ώρες στις θέσεις μάχης ή οι φοβερές τρικυμίες, φόβισαν τα γενναία αυτά παιδιά του Ναυτικού μας.

Ένα Έθνος, ένας Λαός, από το «Εγώ» στο «Εμείς» – όπως έλεγε και ο Μακρυγιάννης – πολέμησε για την τιμή και την αξιοπρέπεία του, όπως έκανε πάντα. Κακός βέβαια είναι ο πόλεμος. Αλλά υπάρχει κάτι πολύ χειρότερο απ' αυτόν. Η λάσπη, η ατιμία που κηλιδώνει τις υπολήψεις και την τιμή των λαών, όταν τον αποφεύγουν.

Το '40 οι Έλληνες θέλησαν να εξιλεωθούν από τις σκοτεινές πτυχές του νωπού ιστορικού τους παρελθόντος. Να αποδείξουν ότι ήταν πολύ πιο άξιοι από την αυτοκαταστροφική διαμάχη φιλοβασιλικών - βενιζελικών του 1916, τη Μικρασιατική Καταστροφή του '22, τα πραξικοπήματα του Μεσοπολέμου. Στο διάστημα αυτό καμία παράταξη δεν δικαιωνόταν οριστικά, τελεσίδικα. Και ήρθε το '40 σαν ευλογία της Ιστορίας όπου οι Έλληνες απέδειξαν ότι ξεπερνώντας τα πάθη και τις ίντριγκες, μπορούσαν να φθάσουν στο ύψος του Ιδεατού. Ήταν η εξιλέωση του «ΟΧΙ».

Από τα μπαρουτοκαπνισμένα ερείπια του τόπου μας αναδύθηκε το μεγαλύτερο ηθικό δίδαγμα του αιώνας: ότι πάνω από τα κτηνώδη μέσα της βίας βρίσκεται πάντα η ακατάβλητη δύναμη της συνείδησης, η αδάμαστη θέληση του ελευθέρου ανθρώπου, που η βία μπορεί μεν να συντρίψει την υλική του υπόσταση, αλλά ποτέ να λυγίσει την ψυχή του.

Οι γενιές φεύγουν, αλλά μένει η ιστορία τους για να θυμίζει τη ντροπή σ' αυτούς που γονάτισαν, σ' αυτούς που κηλίδωσαν την τιμή τους. Μένουν οι μεταγενέστεροι που ζητούν ευθύνες, που χλευάζουν αυτούς που κιότρεψαν. «Χρωστάμε εις όσους ήρθαν, πέρασαν, θα 'ρθούνε, θα περάσουν, κριτές θα μας δικάσουν, οι αγέννητοι, οι νεκροί», λέει ο Παλαμάς.

Όλα είναι ζωντανά στην μνήμη μας. Ιδίως σήμερα. Δεν τα θυμόμαστε με κακία για τους τότε εχθρούς μας. Αλίμονο, όμως, αν τα ξεχνούσαμε. Είναι η ιστορία μας που πολλοί θέλουν να την ξεχάσουμε. «Τα Έθνη που δεν έχουν μνήμη και δεν θυμούνται, πεθαίνουν», λέει ένα ιστορικό αξίωμα.

Στην ιστορία αυτού του τόπου μακάρι ποτέ να μην επαναληφθεί το ίδιο. Ποτέ πια να σκιάσουν τον ήλιο οι καπνοί του πολέμου. Η ιστορία τιμά τους σοφούς, αλλά θαυμάζει τους ήρωες. Η Ελλάδα έχει και σοφούς και ήρωες.

Όποια περίοδο της ελληνικής ιστορίας κι αν αναπολήσουμε δεν θα βρούμε σε καμία άλλη γενιά τόσο συμπυκνωμένο πόνο, σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα όπως στη γενιά του '40. Καμία άλλη ελληνική γενιά δεν γνώρισε τέτοιες δοκιμασίες, όπως αυτή. Αλλά και καμία άλλη δεν επέδειξε τόσο χαλύβδινη αντοχή. Όσο θα περνάει ο καιρός τόσο θα μεγαλώνουν στη συνείδηση των ανθρώπων οι ηθικές διαστάσεις της τραγικής αυτής γενιάς, που δεν δοκίμασε καμία άλλη χαρά από τη χαρά της προσφοράς και της θυσίας. Τότε που ο θάνατος ήταν μια καθημερινή πράξη, με απόλυτο όπλο την ψυχή και το αίμα έδειξε πόσο ταυτόσημος είναι ο Έλληνας με τον ήρωα.

Βιβλιογραφία:

- 1.- Φωκάς Δημ. : «Έκθεση σχετικά με τη δράση του Ναυτικού κατά τον πόλεμο 1940-41», Έτος 1954
- 2.- Τούμπας Ιωάννης : «Εχθρός εν όψει», έτος 1954
- 3.- Αρχηγός Στόλου: «Δοξασμένα κύματα», έτος 1996
- 4.- Μελάς Σπύρος : «Φλογισμένα πέλαγα. Η θαλασσινή Εποποιία 1940-41», εκδόσεις Μπίρη
- 5.- Παϊζης-Παραδέλης Κωνστ.: «Ελληνικό Ναυτικό Χρονολόγιο», Έκδοση Ε.Μ.Ε.Ι.Σ., Αθήνα 2003
- 6.- Εφημερίδα «Η Καθημερινή» : «28^η Οκτωβρίου, 70 χρόνια μετά», Έτος 2010